

Till läsningen: Inskriftens båda namn ha lästs olika. Sjöborg: **arni, kaumale**; Gardell: ... **rni, gnumæte**. Ingen av det sista namnets former svarar mot något tidigare känt namn.

Oavsett den något tvivelaktiga ornamentala utformningen tala språkliga skäl för att inskriften är av tämligen sent datum. Måhända är ristningen en efterbildning.

81. Broddetorps sn, gamla kyrkogården. Nu i Skara museum.

Pl. 65–67.

Litteratur: T 30. H. Hildebrand, Valle härad, Reseberättelse från 1871 (ATA), Svenska runristningar (i: VHAA:s Månadsblad 1877, s. 545 f.), Några ord om Västergötlands äldre medeltidskonst (i: Svenska fornminnesföreningens tidskrift 5, 1881–83, s. 257 f.); O. v. Friesen, i Fornvännen 1919, s. 121, i Runorna (Nord. kultur 6, 1933), s. 234; K. E. Sahlström m.fl., Gudhems härads fornminnen (1932), s. 139; O. Sjögren, Sverige 4 (1933) s. 396; S. Gardell, Gravmonument från Sveriges medeltid 1 (1937, rev. 1945), nr 670.

Äldre avbildningar: O. Erlandsson, träsnitt (i T 30); Gardell a.a. 2 (1937, rev. 1946), s. 58.

Runstenen förvaras i Skara museum, inv.nr 7.791. Den utgöres av en trefasad lockhäll till en gravkista. K. Torin iakttog stenen år 1869 »liggande upp och ned vänd i muren, som skiljer kyrkogården från pastorsboställets bakgård». Den uttogs sedermera ur Broddetorps gamla kyrkogårdsmur och införlivades 1870 med Skara museums samlingar.

Sandsten. Längd 1,80 m., bredd 0,78 m. Hällen är avslagen vid ena ändan, varigenom inskriften nu är ofullständig. Läsningen börjar med runraden (A) närmast hällens krön och fortsätter därefter med runraden (B) vid basen. Mittpartiet av stenens runristade skråsida upptages av ett livsträdsornament, den andra skråsidan av en akantusranka nederst och ovanför denna en ranka av kvastpalmetter.

Inskrift:

A. **benðikt · romfarari : let gera : hualf : þenna : ifir · magnus · þopar dræg · - - - - s . . .**

B. **ok : do : þan om nat : firir · þeira : postla : messoafan : simonis : æt iute : in þat er ·**

ret · hu . . .

120

Benedikt romfarari let gæra hvalf þenna yfir Magnus, goðan dræng ... Ok do hann om natt fyrir þeira postla mæssoafan Simonis et Iudæ. En þat er rett hv[ærium at biðia Pater].

»Benedikt romfarare lät göra denna gravvård över Magnus, en god ung man ... Och han dog under natten före apostlarna Simons och Judas' mässafton. Envar bör (här bedja Pater noster).»

Till läsningen: Inskriften är i början otydlig, r. 1–16. I r. 4 finnas endast svaga spår av hst och inga spår av bst. 6 **k** har endast svaga spår av bst, detsamma gäller 7 **t**. Punkten i 20 **g** är osäker, likaså i 40 **g** och 52 **g**. 44 **k** är i det närmaste utplånad. I 46 **p** är bst mycket otydlig. R 53–54 äro skadade i toppen, där inga bistavar kunna iakttagas. R. 54 har möjligen **n**-bst. Av r. 55–56 finnas inga säkra spår av bistavar. Därefter ser man två huvudstavar och sedan delar av en säker **s**-runa (59). Även B-raden är mycket otydlig i början. Av de 6 första runorna (60–65) finnas endast svaga spår. I 68 **m** är högra bst osäker. R. 106 är stungen **p**-runa. 122 **u** har hela hst och toppen av bst bevarade.

Torin sökte förgäves läsa inskriften. På grundval av hans uppgifter lämnade G. Stephens följande försök till supplerings av inskriften:

A: **erikr : eps : skarens : let : gera : hualf : þensa : eftr : magnus : faþer : bep : pater : nos . . .**

B: **satte : sten : þense : firar : þeira : postla : messo : afton : simonis : a : þiu : teonþa : iar : rethar . . .**

Denna har sedan i allmänhet godtagits i litteraturen. Inskriftens första namn, som enligt Stephens och Torin visserligen »är mycket otydligt» men »utom allt tvifvel varit ERIKR», har ansetts tillhöra en känd biskop Erik i Skara (1267 el. 68–1278). Attributionen har också tillmätts avgörande betydelse för dateringen av den gravstentyp, som hällen representerar (jfr v. Friesen i *Runorna*, 1933). Helt oemotsagd blev dock icke Stephens. Redan H. Hildebrand bemöter honom i *Svenska fornminnesföreningens tidskrift* 5 (1881–83) med följande yttrande: »Genom noggrann granskning af stenens inskrift, som på flere ställen är illa skadad, har jag för några år sedan kommit till det resultat, som jag tror skall vinna godkännande af hvarje opartisk domare, att denna läsning icke är riktig och att på stenen icke finnes något, som talar om biskop Erik i Skara.» Hildebrand hade år 1871 granskat inskriften, och i *VHAA:s Månadsblad* 1877 förklarade han preliminärt, »att läsningen *Erikr eps skarens* saknar stöd i de nu bevarade dragen». H. Jungner har — med tvekan — föreslagit en läsning 53–58 **enegiæ**, som han sammanställer med fisl. *einga*, fsv. *ænge*, adj. 'enda'; i följande tecken ser han första runan i *sun*, och hela det skadade partiet skulle i enlighet härmed kunna suppleras *ænge sun sinn*. Utom att man ur syntaktisk synpunkt väntat en apposition av släktskapskaraktär placerad före *godan dræng*, är förslaget mindre sannolikt med hänsyn till de ytterst obetydliga runspåren i stenens vittrade yta.

Fsv. *hvalf* betyder enligt Söderwalls ordbok 'välvt rum, välvt tak, valv i en kyrka, gravvalv'; det har neutralt genus (liksom i nsv.); ett enstaka ex. uppvisar feminint genus. Av denna inskrift och åtskilliga andra, främst västgötska och gotländska, framgår att runsv. *hvalf* har haft en annan betydelse. Västgötainskrifternas *hvalf* förekommer uteslutande på kistlockformiga gravhällar och är genomgående maskulinum, medan ordet på de gotländska gravstenarna i några fall har neutralt genus; i övriga fall är genus icke uttryckt. På runstenen från ön Berezanj i Dnjeprmyningen (jfr T. J. Arne i *Fornvännen* 1914, s. 44 f.) står **ha-f pisi**. Inskriften är anbragt på en gavelsten till en gravkista från 1000-talet av den typ som vi ha lämningar av på Häggesleds kyrkogård. *Hvalf* avser här säkerligen icke bara gavelhällen utan hela gravmonumentet. Samma betydelse 'gravkista' kan man också utan hinder tillägga ordet på de västgötska och gotländska gravstenarna, ävensom Ög 240 och U 170. S. Gardells åsikt (*Gravmonument från Sveriges medeltid* 1, 1937, rev. 1945, s. 106), att *hvalf* endast avser själva lockhällen och ej gravmonumentet i dess helhet, torde icke kunna styrkas av tillgängligt material, i varje fall icke med stöd av den anförda U 170, där de båda orden *stæinn* och *hvalf* avse både till art och lokal helt skilda monument. Se vidare U 170.

Magnus' dödsdag anges till natten före den 27 oktober, vigilian före Simons och Judas' dag. Denna var en av den katolska kyrkans stora högtidsdagar och firades den 28 oktober. Tidpunkten anges i den avsikten, att en dödsmissa den dagen skall läsas.

Den fragmentariska uppmaningen till förbön återfinnes fullständig på Vg 76.

Benedikt romfarari bringar, utan att fördenskull något samband ifrågasättes, i erinran den kraftfulle biskop Bengt i Skara, som i kyrkliga ärenden begav sig till Rom 1220 och ännu 1221 befann sig där. Den västgötska biskopslängden innehåller hårda omdömen om Bengt, och han beskylls för att ha förslösat biskopstolens intäkter på krigiska rustningar. (Jfr S. Ambrosiani i *Festskrift till C. G. Malmström*, 1902). I den krigiska sfären hör ju också *dræng* hemma.

82. Broddetorps sn, Fjällåkra, Frimansgården. Nu i kyrkan.

Pl. 67.

Litteratur: T 25. Fornminnesinventering 1926 (ATA); A. Blomberg, Broddetorps pastorat (1929), s. 72; Handlingar 1931, 1936 i ATA; K. E. Sahlström m.fl., Gudhems härads fornminnen (1932), s. 139.

Äldre avbildning: O. Erlandsson, träsnitt (i T 25).

Det nu återstående fragmentet av denna runsten finns sedan år 1936 uppställt i Broddetorps kyrkas vapenhus. K. Torin, som först erhöll uppgift om fragmentets förekomst, uppsökte detsamma år 1869 och